

Š i f r a k a n d i d a t a :

--

Državni izpitni center

JESENSKI IZPITNI ROK

SOCIOLOGIJA

==== Izpitna pola 1 ====

Strukturirane naloge

Sreda, 28. avgust 2019 / 90 minut

*Dovoljeno gradivo in pripomočki:
Kandidat prinese nalivno pero ali kemični svinčnik.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila.

Ne odpirajte izpitne pole in ne začenjajte reševati nalog, dokler vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani).

Izpitna pola vsebuje 4 strukturirane naloge, od katerih izberite in rešite 2. Število točk, ki jih lahko dosežete, je 40; vsaka naloga je vredna 20 točk.

V preglednici z "x" zaznamujte, kateri nalogi naj ocenjevalec oceni. Če tega ne boste storili, bo ocenil prvi dve nalogi, ki ste ju reševali.

1.	2.	3.	4.

Rešitve pišite z nalivnim peresom ali s kemičnim svinčnikom v izpitno polo v za to predvideni prostor **znotraj okvirja**. Pišite čitljivo. Če se zmotite, napisano prečrtajte in rešitev zapišite na novo. Nečitljivi zapisi in nejasni popravki bodo ocenjeni z 0 točkami.

Zaupajte vase in v svoje zmožnosti. Želimo vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite. V sivo polje ne pišite.

M 1 9 2 5 2 1 1 1 0 3

Prazna stran

OBRNITE LIST.

1. Družbene različnosti in neenakosti

1.1. Kaj je družbeni status?

(1 točka)

1.2. Katere tri določnice opredeljujejo družbeni status?

Prva določnica: _____

Druga določnica: _____

Tretja določnica: _____

(2 točki)

1.3. Opredelite statusno neskladje (inkonsistenca) in ga ponazorite s konkretnim primerom.

Opredelitev: _____

(1)

Konkreten primer: _____

(1)
(2 točki)

Vir 1

Zemljiški gospod (fevdalec) v zgodnjem srednjem veku je svojo zemljo delil v dvorno ali pridvorno in tisto, ki jo je dajal v obdelovanje tlačanom. Ti tlačani so bili kot zatirani razred seveda v slabšem pravnem položaju; bili so »privezani« na zemljo (tj. mogoče jih je bilo prodajati ali podarjati skupaj z zemljiščem, niso se smeli svobodno seliti) in morali so dajati zemljiškemu gospodu dajatve v naravi. Poleg tega so mu morali delati tlako (rabóto), recimo obdelovati pridvorno ozemlje ali delati na gospodovem dvoru.

(Bleicken, J., in drugi (1976): Svetovna zgodovina, Cankarjeva založba, Ljubljana, str. 283 in 285)

1.4. Kateri sistem družbene slojevitosti je prikazan v viru 1?

(1)

Kakšen je družbeni status v viru 1 predstavljenega sistema?

(1)

Predstavite še dve značilnosti v viru 1 predstavljenega sistema družbene slojevitosti.

Prva značilnost: _____

(1)

Druga značilnost: _____

(1)
(4 točke)

1.5. Navedite in predstavite še eno obliko družbene slojevitosti, ki ni predstavljena v viru 1.

Navedba: _____
Predstavitev: _____

(2 točki)

1.6. Povežite avtorja s ključnimi pojmi tako, da na prazno črto v levem stolpcu napišete ustrezno črko iz desnega stolpca.

_____ Pierre Bourdieu	A	tržni položaj
_____ Karl Marx	B	razdelitev družbe na štiri razrede
_____ Max Weber	C	kulturni kapital
_____ Erik Olin Wright	D	razredni boj

(2 točki)

1.7. Socialni kapital je tesno povezan s socialnimi omrežji. Opredelite socialna omrežja.

(1 točka)

Vir 2

Louis Armstrong je bil rojen na družbenem dnu med prostitutkami in kriminalci. Že kot enajstletnik je nehal hoditi v šolo, vendar je zaradi svojega izrednega glasbenega talenta v dvajsetih letih 20. stoletja postal najboljši džezovski glasbenik na svetu. Znan je postal tudi med širšimi množicami in leta 1937 je postal prvi Afroameričan, ki je vodil nacionalni radijski program.

(Z družbenega dna na svetovni vrh, revija History, št. 52/2016, str. 14)

1.8. Katera oblika družbene mobilnosti je opisana v viru 2?

(1 točka)

Vir 3

Prebivalstvo v Južni Afriki je mešano: približno 70 odstotkov je Afričanov, ki so jih imenovali Bantu, 18 odstotkov prebivalstva je angleško in afrikansko govorečih belcev, devet odstotkov jih je mešane rase in tri odstotke je Azijcev. Čeprav so bili črnci v Južni Afriki od nekdaj v veliki večini, so bili izpostavljeni hudi diskriminaciji: niso imeli volilne pravice, opravljali so lahko le najnižja dela, živeti pa so morali na posebnih, od belcev ločenih ozemljih.

(Gabrič A., Režek M. (2011): Zgodovina 4, Učbenik za četrti letnik gimnazije, DZS, Ljubljana, str. 244)

1.9. Na podlagi katerega dejavnika so bile diskriminirane osebe predstavljene v viru 3?

_____ (1 točka)

1.10. Kako imenujemo v viru 3 predstavljeni pojav, ko mora ena skupina ljudi živeti fizično (prostorsko) ločeno od preostalih?

- A Etnična/rasna segregacija.
- B Etnična/rasna distanca.
- C Etnična/rasna diskriminacija.
- D Etnična/rasna identiteta.

(1 točka)

1.11. Navedite konkreten primer, drugačen kot v viru 3, fizične (prostorske) ločenosti družbenih skupin.

_____ (1 točka)

1.12. Sociologija pozna več različnih razlag revščine. Obkrožite črko pred izbrano teorijo revščine in jo predstavite.

- A TEORIJA SUBKULTURE REVŠČINE B TEORIJA SITUACIJSKE PRISILE

Predstavitev izbrane teorije: _____

(2 točki)

2.4. Katere vidike delovanja šole kot dejavnika socializacije poudarjajo funkcionalistični sociologi? Kratko predstavite tri.

Prvi vidik: _____

(1)

Drugi vidik: _____

(1)

Tretji vidik: _____

(1)
(3 točke)

2.5. Kako imenujemo načelo, po katerem se ljudje razvrščamo na različne družbene položaje v skladu s svojimi sposobnostmi in dosežki?

(1 točka)

2.6. B. Bernstein je ugotavljal različne rabe jezika ali govorne kode pri različnih družbenih skupinah, kategorijah in institucijah. Kateri govorni kod je značilen za šolo?

(1)

Predstavite njegove značilnosti.

(2)
(3 točke)

2.7. Zakaj otroci iz nižjih družbenih slojev po Bernsteinovi razlagi dosegajo v šoli slabši učni uspeh in nižje stopnje formalne izobrazbe?

(2 točki)

3. Množični mediji in komunikacije

Vir 1

Današnjemu človeku se povsod z vsemi sredstvi reprodukcijske tehnike – revijami, filmi, televizijskimi oddajami – ponuja možnost, da lahko strmi v podobe sveta, na videz se mu torej ponuja možnost, da je lahko udeležen v celotnem svetovnem univerzumu [...].

(Anders, G., v Fürst, M. (1996): Filozofija, DZS, Ljubljana, str. 11)

3.1. Sodobne družbe pogosto imenujejo tudi medijske družbe. Razložite, zakaj.

(2 točki)

3.2. Katere so značilnosti množičnih medijev? Navedite tri različne značilnosti.

Prva značilnost: _____ (1)

Druga značilnost: _____ (1)

Tretja značilnost: _____ (1)

(3 točke)

3.3. Marshall McLuhan je leta 1962 zapisal: »Medij je sporočilo.« Razložite njegovo trditev.

(2 točki)

Vir 2

Hrvaška je po politični mentaliteti v marsičem podobna Poljski in razmerje med Slovenijo in Hrvaško je v tem smislu bržkone vzročno. Mogoče si je predstavljati, kako bi bila videti politika, če bi Slovenija imela na oblasti vlado, ki v prvo vrsto ne bi postavljala vladavine prava, temveč politično moč in nacionalistična gesla. Cerarjeva politika je na tem področju v nasprotju z nekaterimi drugimi (vendar bistvenimi) področji pomirjujoča.

(Markeš, J. (2017): Ko se greje prav v jedru, Delo, Sobotna priloga, 23. 12. 2017, str. 7)

3.4. Katera funkcija medijev je predstavljena v viru 2? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Informativna funkcija.
- B Interpretacijska funkcija.
- C Socializacijska funkcija.
- D Zabavna funkcija.

(1 točka)

3.5. Navedite in predstavite še eno funkcijo medijev, ki ni vključena v vir 2.

(2 točki)

3.6. Kako sodobne raziskave medijev povezujejo vplivnost medijev z družbenim kontekstom?

Razlaga: _____

(2 točki)

Vir 3

Internetno komuniciranje se od drugih oblik komuniciranja razlikuje že zaradi digitalne narave interneta kot medija. Internet pa tudi drugi digitalni mediji, kot so digitalna televizija, sateliti in mobilni telefoni, omogočajo interaktivnost, ki prej ni bila mogoča. Zaradi tega pa je naprej omogočena povratna informacija v realnem času. Če nam nekaj odgovarja ali nam nekaj ni všeč, to lahko povemo takoj in drugi bodo samo nekaj sekund pozneje to tudi videli. Da bi isto informacijo posredovali časopisu, bi morali čakati vsaj nekaj dni, pa še takrat ni rečeno, da bo objavljena, enako velja za radio. Pri televiziji je povratna informacija tako rekoč onemogočena.

(Bilban, N. (2005): Tradicionalni vs. digitalni mediji – 1. del, Finance Live, 28. 7. 2005, <https://www.finance.si/127399>. Posneto: 28. 1. 2018.)

3.7. Primerjajte med seboj tradicionalne in sodobne medije po njihovi učinkovitosti. V svoj odgovor vključite dva različna vidika primerjave ter oba utemeljite. Uporabite lahko vir 3.

Prvi vidik: _____

(1)

Drugi vidik: _____

(1)
(2 točki)

3.8. Francoski filozof in sociolog, teoretik kulture Jean Baudrillard, je medijem pripisoval bistveno večji vpliv od katere koli druge tehnologije. Trdil je, da ustvarjajo »hiperrealnost«. Pojasnite pojem hiperrealnosti.

(2 točki)

3.9. Kako je vzpostavljena povezava med mediji ter političnimi in ekonomskimi elitami?

Povezava s političnimi elitami: _____

(1)

Povezava z ekonomskimi elitami: _____

(1)
(2 točki)

3.10. Katerih dveh navedenih medijskih prikazov ni mogoče označiti kot medijski reprezentaciji stvarnosti (dogodkov, pojavov, procesov, oseb ...)? Obkrožite dve pravilni rešitvi.

- A Ideološko obdelan prikaz.
- B Objektivni prikaz.
- C Subjektivni prikaz.
- D Avtentični prikaz.
- E Interesno obarvan prikaz.
- F Manipulacija.

(2 točki)

4. Delo in prosti čas

4.1. Za katerega od naštetih dejavnikov lahko trdimo, da je v povezavi z družbenimi okoliščinami najbolj vplival na določitev delovnega časa? Obkrožite pravilno rešitev.

- A Tehnološki izumi v postindustrijskih družbah.
- B Razvoj kmetijstva v predindustrijskih družbah.
- C Industrializacija in razvoj kapitalizma.
- D Družbena organizacija sužnjelastniških družb.

(1 točka)

4.2. Kaj je značilno za delo kot zaposlitev?

(3 točke)

4.3. Katera od spodaj navedenih razlag najbolj ustreza opisu zunajdelovnega časa?

- A To je čas po upokojitvi.
- B To je čas za odmor med delovnim časom.
- C To je čas, ko ljudem ni treba biti na delovnem mestu in je lahko zapolnjen z drugimi obveznostmi.
- D To je prosti čas.

(1 točka)

4.4. Kako se imenujeta obliki dela, opisani v spodaj navedenih opredelitvah?

Delo, ki poteka v organizacijah (podjetjih) in ga družba poskuša regulirati.

Oblika dela: _____ (1)

Proizvodnja ali storitev, ki je plačana ali neplačana in poteka zunaj za to določenih institucij.

Oblika dela: _____ (1)
(2 točki)

4.5. Pojasnite Marxov pojem odtujitev (alienacija) dela.

(2 točki)

4.6. Navedite dva kazalnika fleksibilizacije trga dela.

Prva navedba: _____ (1)

Druga navedba: _____ (1)
(2 točki)

4.7. Pojasnite bistvene značilnosti kolektivnega pogajanja kot sredstva, s katerim sindikati dosegajo svoje cilje.

_____ (2 točki)

4.8. Imenujte tipe brezposelnosti, navedene v spodnjih opredelitvah.

Izhaja iz neuskkljenosti med ponudbo in povpraševanjem po nekaterih poklicih.

Tip brezposelnosti: _____ (1)

Je posledica prehodov iz enega podjetja v drugo, iskanja prve ali ponovne zaposlitve.

Tip brezposelnosti: _____ (1)

Je posledica nihanj v proizvodnji zaradi narave dejavnosti, ki je vezana na določen čas.

Tip brezposelnosti: _____ (1)
(3 točke)

4.9. Naštejte tri dejavnike, ki v današnjih visokorazvitih družbah prispevajo k povečevanju stopnje brezposelnosti.

Prvi dejavnik: _____ (1)

Drugi dejavnik: _____ (1)

Tretji dejavnik: _____ (1)
(3 točke)

